

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sirkka Salminen

VANHEMPIEN NÄKEMYKSIÄ VARHAISKASVATUKSESTA

Opinnäytetyö 2015

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

SALMINEN, SIRKKA

Opinnäytetyö

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Maaliskuu 2015

Avainsanat

Vanhempien näkemyksiä varhaiskasvatuksesta

34 sivua + 3 liitesivua

Lehtori Virve Remes

Virojoen päiväkot

educare, näkemykset, päivähoito, varhaiskasvatus

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan 3 - 6-vuotiaiden lasten vanhempien näkemyksiä päiväkodeissa toteutettavasta varhaiskasvatuksesta. Tarkoituksena on selvittää, millaisia näkemyksiä vanhemmilla on varhaiskasvatuksen perustasta ja ohjauksesta, varhaiskasvatuksen tavoitteista, sisällöistä ja merkityksestä sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöstä ja erityisistä tuesta varhaiskasvatuksessa.

Tutkimus toteutettiin teemahaastattelulla, jonka tarkoituksena oli saada vanhemmilta monipuolisia ja kuvailevia vastauksia heidän omista näkökulmistaan. Tutkimukseen haastateltiin yhteensä viittä 3 - 6-vuotiaan päiväkodissa olevan lapsen vanhempaa kolmesta eri päiväkodista Kymenlaakson alueelta.

Tutkimuksessa selvisi, että vanhemmat eivät tunne kovin hyvin varhaiskasvatuksen taustalla vaikuttavia tieteenaloja ja asiakirjoja eivätkä varhaiskasvatuksen sisällöllisiä orientaatioita. Vanhemmilla oli jonkin verran tietoa erityisistä tuesta varhaiskasvatuksessa, mutta selkeä kokonaiskäsitys varhaiskasvatuksessa tarjottavista tukitoimista puuttui. Kaikki haastateltavat pitivät varhaisen puuttumisen mallia hyvänä ja lasta hyödyttävänä asiana.

Varhaiskasvatuksen tavoitteista puhuttaessa vanhemmat painottivat sosiaalisten taitojen oppimista sekä liikunnallisten, hienomotoristen ja kielellisten taitojen oppimista. Vanhemmilla oli realistisia näkemyksiä varhaiskasvatuksen sisällöistä ja toiminnasta, ja he pitivät päiväkodin tärkeimpinä ominaisuuksina turvallisuutta ja lapsen ikäkautteen sopivaa toimintaa. Vanhempien mukaan hyvä varhaiskasvatus antaa lapselle hyvän itsetunnon, ryhmässä toimimisen taitoja, kouluvalmiuksia ja hyvän pohjan elinikäiselle oppimiselle. Haastateltujen vanhempien mielestä varhaiskasvatus voi tukea vanhemmuutta päiväkodin ja vanhempien toimivan vuorovaikutuksen kautta sekä tarjoamalla lapselle monipuolista ja mielekästä toimintaa. Vanhemmat pitivät varhaiskasvatuksen henkilöstöä ratkaisevana tekijänä laadukkaan varhaiskasvatuksen tuottamisessa. He tunsivat melko hyvin varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutustaustoja ja tiesivät oman lapsensa vakituisen päiväkotiryhmän aikuisten ammattinimikkeet. Vanhempien mukaan päiväkodin henkilöstöltä vaaditaan monipuolista toiminnan järjestämiseen liittyvää osaamista sekä hyviä vuorovaikutustaitoja.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social services

SALMINEN, SIRKKA

Parent's Views on Early Childhood Education

Bachelor's Thesis

34 pages + 3 pages of appendices

Supervisor

Virve Remes, Senior Lecturer

Commissioned by

Virojoki Daycare Center

March 2015

Keywords

educare, conceptions, daycare, early childhood education

The aim of this study was to examine what kind of conceptions 3 – 6-year old children's parents have about early childhood education in day-care centers. The aim was to find out what kind of knowledge and opinions parents have about the legislation and documents that early childhood education is based on, the contents, goals, meaning and personnel of early childhood education and special support offered in early childhood education. The material was collected by having a theme interview with altogether five parents from three different kindergartens in Kymenlaakso area.

The results show that parents aren't very well aware of the legislation and documents behind early childhood education. They don't have either knowledge about the orientations that guide the contents of early childhood education. The parents had some knowledge about the special support in early childhood education, but they could use some more information on what kind of actions can be done to support children with special needs. All interviewees thought that early intervention is the best way to help children with their challenges.

According to the parents, the main goals of early childhood education are learning social skills, sport skills, fine motoric skills and to talk and understand speech. The parents had realistic views on the contents and activities in early childhood education. They considered that the most important things in a day-care center are safety and activities that are suitable for a child's current age. Good early childhood education gives a child a healthy self-esteem, good social skills, a good foundation for a life-long learning and skills children need when they start school. The interviewees thought that early childhood education can support parenthood through a working interaction between the day-care center and the parents and by offering the children versatile and meaningful activities. The parents thought that good personnel is very important to accomplish a good quality of early childhood education. They knew pretty well what kind of education different day-care center employees need, and they also knew the employees' job titles in their children's permanent kindergarten groups. According to the parents, a kindergarten employee needs diverse competence to organize activities and to interact with children and their parents.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	PÄIVÄHOITO, VARHAISKASVATUS JA EDUCARE	7
2.1	Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja merkitys	8
3	VARHAISKASVATUKSEN OHJAUS	8
3.1	Keskeinen lainsäädäntö	8
3.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, kunnan varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma	9
4	VARHAISKASVATUKSEN HENKILÖSTÖ	10
4.1	Varhaiskasvatustyössä vaadittava osaaminen	11
4.2	Hyvä kasvattaja	11
5	VARHAISKASVATUKSEN SISÄLLÖLLISET ORIENTAATIOT	12
6	LAPSELLE OMINAINEN TAPA TOIMIA	13
6.1	Liikkuminen	14
6.2	Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sekä tutkiminen	14
7	ERITYINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA	15
8	AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA VANHEMPIEN NÄKEMYKSISTÄ	16
9	VARHAISKASVATUS VIROJOEN PÄIVÄKODISSA	17
10	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
10.1	Tutkimuskysymykset	18
10.2	Tiedonkeruumenetelmä	20
10.3	Aineistonkeruu	20

10.4 Analyysimenetelmä	Error! Bookmark not defined.
10.5 Eettisyys ja luotettavuus	21
11 VANHEMPIEN NÄKEMYKSIÄ VARHAISKASVATUKSESTA	22
11.1 Varhaiskasvatus ja sitä ohjaavat lait ja asiakirjat	22
11.2 Varhaiskasvatuksen sisällöt	23
11.3 Varhaiskasvatuksen tavoitteet	24
11.4 Varhaiskasvatuksen henkilöstö	26
11.5 Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa	27
11.6 Varhaiskasvatuksen merkitys	28
12 SYNTEESI JA POHDINTA	30
LÄHTEET	32
LIITTEET	
Liite 1. Teemahaastattelupohja	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aiheena on tutkia teemahaastattelun keinoin, millaisia näkemyksiä 3 - 6-vuotiaiden päiväkodissa olevien lasten vanhemmilla on varhaiskasvatuksesta. Pyysin aihe-ehdotuksia Virojoen päiväkodilta, ja kaksi ehdotusta saatuaani tartuin tähän aiheeseen. Aihe kiinnosti minua, koska oletan, että vanhempien näkemykset vaikuttavat siihen, mitä he odottavat päiväkodin toiminnalta ja millaisena he kokevat yhteistyön päiväkodin kanssa. Tarkoituksena on, että tutkimuksen tulokset antavat Virojoen päiväkodille tuoretta tietoa siitä, mitä vanhemmat varhaiskasvatuksesta ajattelevat ja miten yhteistyötä heidän kanssaan voitaisiin kehittää. Aihe rajattiin 3 - 6-vuotiaiden lasten vanhempiin, koska 3-vuotiaiden ja sitä vanhempien ryhmissä voidaan jo olettaa olevan perushoidon ja kasvatuksen lisäksi myös opetuksellista toimintaa. Lisäksi 3 - 6-vuotiaiden lasten vanhemmilla on useimmiten jo jonkin verran kokemusta yhteistyöstä päiväkodin kanssa.

Teoriaosuuden perustana olen käyttänyt Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2005), joka on yksi merkittävimmistä varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavista dokumenteista Suomessa. Opinnäytetyöni teoriaosuus ja teemahaastattelurunko ovat työn tekemisen aikana eläneet vuorovaikutuksessa toistensa sekä päiväkodin esittämien toiveiden ja omien kiinnostuksen kohteideni kanssa. Tutkimusongelmiksi muodostuivat vanhempien näkemykset varhaiskasvatuksen perustasta ja ohjauksesta, varhaiskasvatuksen tavoitteista, sisällöistä ja merkityksestä sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöstä ja erityisestä tuesta varhaiskasvatuksessa.

Päivähoito ja varhaiskasvatus ovat erilaisiin painotuksiin nojaavia käsitteitä, jotka tässä opinnäytetyössä kulkevat tiiviisti käsi kädessä. Päiväkoti on tila, jossa toteutetaan päivähoitoa ja varhaiskasvatusta, ja päiväkodissa oleminen, päivähoito ja varhaiskasvatus tukevat toisiaan. Suomalaisessa päivähoidossa toteutetaan educare-mallia, jossa saman katon alla lapset saavat perushoitoa, kasvatusta ja opetusta. (ks. Petäjäniemi & Pokki 2010, 11–12.)

2 PÄIVÄHOITO, VARHAISKASVATUS JA EDUCARE

Suomessa nykyisen kaltainen päivähoitojärjestelmä sai alkunsa vuonna 1973 päivähoitolaista, jonka pohjalta järjestelmää alettiin rakentaa. 1970- ja 1980-luvuilla päivähoitojärjestelmän painotus oli vahvasti pedagogiikassa, ja hoitomuotona oli usein puolipäivähoito. Kokopäiväiseen hoitoon oikeuttivat yleensä lähinnä sosiaaliset perusteet, kuten yksinhuoltajuus, pienituloisuus, erityisen tuen tarve tai lastensuojelulliset perusteet. Kokopäiväisesti työssä käyvien vanhempien lapsilla oli kuitenkin tarve kokopäiväiselle hoitopaikalle, minkä vuoksi vuonna 1990 subjektiivinen päivähoito-oikeus annettiin ensin alle 3-vuotiaille lapsille, ja vuonna 1996 se laajennettiin koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. (Petäjaniemi & Pokki 2010, 7–8). Viimeisen kymmenen vuoden ajan lapsien määrä päivähoidossa on ollut melko tasainen vaihdellen 59 prosentista 63 prosenttiin. Vuonna 2010 suomalaisista 1–6-vuotiaista lapsista 62 prosenttia oli joko kunnallisessa tai yksityisessä päivähoidossa. (Säkinen & Kuoppala 2011, 2.)

”Päivähoito ja varhaiskasvatus ovat erilaisiin painotuksiin nojaavia käsitteitä, jotka kuvaavat päivähoitokeskustelun muuttumista keskusteluksi varhaiskasvatuksesta” (Petäjaniemi & Pokki 2010, 11). Päivähoito-käsitteen voidaan katsoa kuvaavan vanhempien tarvetta saada lapsilleen hoitopaikka oman työpäivänsä ajaksi, jolloin päiväkodissa olemisen tärkeimpänä tehtävänä voidaan käsittää erityisesti säilyttäminen ja perushoito. Päivähoidolla vastataan työelämän ja vanhempien tarpeisiin, ja tällöin asiakkaita ovat lasten vanhemmat. Päivähoito pitää kuitenkin sisällään sekä päivähoitojärjestelmän että sen sisällä tarjottavat palvelut, joihin myös varhaiskasvatus kuuluu. Varhaiskasvatuksen käsite kuvaa päivähoidon ja esiopetuksen pedagogista osuutta, jossa tärkeitä ovat kasvatuksen, opetuksen ja oppimisen näkökulmat. Varhaiskasvatuksessa asiakkaana voidaan pitää lasta, koska varhaiskasvatuksen sisältönä on vanhemman ja kasvattajien yhdessä suunnittelema kasvatustyö, jota tehdään lapsen hyväksi. Suomalaisessa päivähoitokonseptissa palvelu ja toiminta koostuvat hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta, ja tätä kokonaisuutta parhaiten kuvaavana käsitteenä pidetään sanaa *educare*, jossa yhdistyvät opetus (education) ja hoito (care). Educare-mallissa hoidon ja kasvatuksen sekä opetuksen osuudet painottuvat eri tavalla eri-ikäisillä lapsilla; nuorimmilla lapsilla toiminnan pääpaino on hoidossa ja kasvatuksessa, ja vanhemmilla lapsilla opetuksen osuus kasvaa perushoidon tarpeen vähentyessä. (Petäjaniemi & Pokki 2010, 11–12.) Varhaiskasvatusta järjestetään Suomessa pääsääntöisesti päiväkodeissa, perhepäivähoidossa sekä erilaisissa avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa.

Varhaiskasvatuspalveluiden tuottajia ovat kunnat, yksityiset palveluntuottajat, järjestöt ja seurakunnat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

2.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja merkitys

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten kanssa tehtävää suunnitelmallista, tavoitteellista ja vuorovaikutuksellista kasvatustyötä, joka koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Varhaiskasvatuksen perustana käytetään kasvatus- ja varhaiskasvatustieteellistä sekä monitieteistä tietoa ja käsitystä lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Varhaiskasvatuksen päämääriä ovat lasten henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen, sekä itsenäisyyden asteittainen lisääminen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11).

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (STM 2002, 17) esitetään myös näkemys siitä, että laadukkaalla varhaiskasvatuksella voidaan tarjota kaikille lapsille yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä omien edellytystensä mukaisesti tasoittamalla heidän elinolosuhteistaan johtuvia eroja, mikä antaa varhaiskasvatukselle merkityksen tasa-arvon lisääjänä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 8) kasvatuksen ihanteellisena tehtävänä kerrotaan perinteisesti pidettävän myös pyrkimystä entistä paremman yhteiskunnan ja maailman kehittämiseen.

3 VARHAISKASVATUKSEN OHJAUS

3.1 Keskeinen lainsäädäntö

Keskeisin varhaiskasvatusta ohjaavista laeista on laki lasten päivähoidosta (19.1.1973/36). Lain mukaan päivähoidon tavoitteena on yhdessä lasten kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä ja tukea koteja näiden kasvatustehtävässä. Päivähoidon pitäisi tarjota lapselle tämän kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa ja suotuista kasvuympäristö sekä jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet. Sen tulisi myös edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehi-

tystä ja tukea esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Päivähoidolle annetaan myös tehtäväksi tukea lapsen kasvua rauhaan, yhteisvastuuseen ja elinympäristön vaalimiseen.

Asetuksessa lasten päivähoidosta (16.3.1973/239) määritellään tarkemmin päivähoitojärjestämiseen, hoitoon hakemiseen sekä lasten ja henkilökunnan määrään liittyviä asioita. Henkilöstön koulutuksesta määrätään laissa sekä valtioneuvoston asetuksessa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Muita varhaiskasvatusta koskevia lakeja ovat laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä, sosiaalihuoltolaki sekä laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. (Ks. THL 2014.)

3.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, kunnan varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) on kaikkia yhteiskunnan järjestämiä ja valvomia varhaiskasvatuspalveluja ohjaava dokumentti, jonka pohjalta kunnat muodostavat omien varhaiskasvatuspalvelujensa sisältöjä ja toimintatapoja ohjaavan kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on luotu edistämään varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa ja ohjaamaan varhaiskasvatuksen sisällöllistä kehittämistä sekä luomaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Sen tavoitteita ovat myös varhaiskasvatushenkilöstön ammatillisen tietoisuuden lisääminen, moniammatillisen yhteistyön edistäminen lasta ja perhettä tukevien palvelujen kesken, ja vanhempien osallisuuden lisääminen lastensa varhaiskasvatuspalveluja koskevissa asioissa.

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa lähtökohtana ovat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä kunnassa tehty lapsia ja perheitä koskevat linjaukset ja suunnitelmat. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman tulisi sisältää kuvaus kunnan varhaiskasvatuksen linjauksista ja strategioista, varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus ja arvot sekä päämäärät ja tavoitteet, kunnan varhaiskasvatussuunnitelman soveltaminen ja konkretisoiminen yksikön varhaiskasvatussuunnitelmaksi, varhaiskasvatuksen toteuttaminen, eri palvelumuotojen ominaispiirteet, tavoitteet ja toimintatavat, erityisen tuen tarpeiden ja eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten tarpeiden huomioiminen, moniammatillinen yhteistyö, kasvatuskumppanuuden toteuttaminen, lapsen varhaiskasva-

tussuunnitelman laatimisen ja seurannan periaatteet, sekä varhaiskasvatuksen sisällöllinen arviointi, kehittäminen, seuranta ja keskeiset kehittämisaalueet kunnassa. Kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma toimii laadunhallinnan välineenä kunnan varhaiskasvatuksen arvioinnissa ja kehittämisessä. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle sen tulisi olla keskeinen työväline, jonka tuottamiseen, toteuttamiseen, seurantaan ja arviointiin kaikki sitoutuvat ja osallistuvat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 43–45.)

Jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan yhteistyönä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon vanhempien näkemykset ja toiveet sekä lapsen kokemukset, senhetkiset tarpeet, tulevaisuuden näkymät, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä yksilölliset tuen ja ohjauksen tarpeet. Vasu-keskustelussa tulisi keskittyä erityisesti lapsen kehityksen kannalta positiivisiin asioihin, ja mahdolliset ongelmat tulisi tuoda esiin konkreettisin esimerkein etsien ratkaisua yhdessä vanhempien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista tulisi arvioida säännöllisesti yhdessä vanhempien kanssa, ja sen tulisi muodostaa johdonmukainen jatkumo lapsen esiopetuksen suunnitelmaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 34.)

4 VARHAISKASVATUKSEN HENKILÖSTÖ

Varhaiskasvatuksen henkilöstöstä määrätään laissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, että lastentarhanopettajan tehtäviin vaaditaan joko vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, joka sisältää lastentarhanopettajan koulutuksen, tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyy valtioneuvoston asetuksella määrätty laajuus varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja. Laissa ei ole erikseen määritetty lastenhoitajan nimikkeellä työskentelevän henkilön kelpoisuusvaatimuksia, mutta seuraavasta tilastosta nähdään koulutusnimikkeet vuoden 2005 tilanteen mukaan. Vuoden 2005 lopussa lastenhoitajan ammattinimikkeellä työskentelevistä 41 % oli koulutukseltaan lastenhoitajia, 27 % lähihoitajia, 27 % päivähoitajia ja 1 % oli lastenohjaajia. Lastentarhanopettajan ammattinimikkeellä työskentelevistä 68,2 % oli koulutukseltaan lastentarhanopettajia, 11,3 %

sosiaalkasvattajia, 9,8 % kasvatustieteen kandidaatteja, 7,5 % sosionomeja ja 1,1 % kasvatustieteen maistereita (STM 2007, 22.)

4.1 Varhaiskasvatustyössä vaadittava osaaminen

Varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamiselle uusia vaatimuksia ovat tuoneet muun muassa lasten ja lapsiperheiden elämäntilanteiden monimuotoistuminen, asiakkuuden kehittyminen osallisuudeksi, varhaiskasvatuksen pedagogisen merkityksen vahvistuminen, työorganisaatioiden muuttuminen, paikallisen vastuun korostuminen, laadunhallinnan ja suunnittelun nouseminen tärkeäksi osaksi työtä, alueellisen yhteistyön lisääntyminen sekä tietoyhteiskunnan ja teknologian kehittymiseen liittyvät kysymykset (STM 2007, 15–18). Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen (2007) mukaan kaikille varhaiskasvatuksen tehtävissä työskenteleville yhteistä osaamista ovat kyky tulkita toimintaympäristöä ja perustehtäviä, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, kehittämisosaaminen sekä eettinen osaaminen. Lisäksi kaikki varhaiskasvatuksen ammattilaiset tarvitsevat tilanneosaamista, johon liittyvät muun muassa kieli- ja kulttuurikysymykset.

Lastentarhanopettajan varhaiskasvatusosaamisessa ydinosaamista ovat pedagoginen ja kasvatuksellinen osaaminen, joiden lisäksi työssä tarvitaan myös hoito-, hoiva- ja huolenpito-osaamista. Lastentarhanopettajan erityistä osaamista ovat opetussuunnitelmaosaaminen, lapsen kehityksen ja oppimisen tuntemus, sosiaalipedagoginen osaaminen ja tutkimus- ja kehittämisosaaminen. Erityislastentarhanopettajan varhaiskasvatusosaaminen on samaa kuin lastentarhanopettajalla, mutta erityisosaamisessa korostuvat erityispedagoginen osaaminen ja konsultaatio-osaaminen. Lastenhoitajan varhaiskasvatusosaamisen ydin on hoito-, hoiva- ja huolenpito-osaamisessa ja lisäksi tarvitaan kasvatusosaamista. Lastenhoitajan erityisosaamista on lasten terveyden edistämiseen, kuntoutukseen, sairauksiin ja lääkehoitoon liittyvä osaaminen. (STM 2007, 29.)

4.2 Hyvä kasvattaja

Hyvä varhaiskasvattaja tiedostaa työnsä merkityksen lapsen elämässä pärjäämisen ja akateemisen menestyksen pohjana. Lapsen sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehittyminen on yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä, ja siksi varhaiskasvattajalta edelly-

tetään hyvää tunneälyä ja sosiaalisia taitoja. Kasvattajan olisi hyvä pysähtyä silloin tällöin pohtimaan ja refleктоimaan omaa toimintaansa ja tunneälyään arkielämän tilanteissa, sillä varsinkin pitkään lasten kanssa työskentelevä saattaa kehittää toimintamalleja ja tapoja, jotka eivät välttämättä ole parhaita mahdollisia lapsen emotionaalisen ja sosiaalisen kasvatuksen kannalta. (Ks. Kremenitzer 2005, 3, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa hyvän kasvattajan tunnusmerkkejä ovat sitoutuneisuus, herkkyyys ja kyky reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Kasvattajan tulisi työskennellä lasten, vanhempien ja työtovereidensa kokemuksilla ja mielipiteillä kunnioittaen, ja noudattaa kasvatuskumppanuuden periaatteita. Kasvattajilta odotetaan oman ammattitaitonsa ylläpitämistä ja kehittämistä sekä varhaiskasvatuksen muuttuvien tarpeiden tiedostamista. Kasvattajan tulisi myös ottaa huomioon teknologisen kehityksen sekä tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämismahdollisuudet työssään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16–17.)

5 VARHAISKASVATUKSEN SISÄLLÖLLISET ORIENTAATIOT

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) määriteltyjä varhaiskasvatuksen sisällöllisiä orientaatioita ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on antaa lapselle valmiuksia orientaatioiden sisältöjen oppimiseen luomalla peruskäsitys niiden ajattelutavoista, menetelmistä ja ratkaisumalleista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26.)

Matemaattiseen orientaatioon tutustutaan leikinomaisesti ja konkreettisesti lapselle tuttuja ja kiinnostavien välineiden avulla arkielämän tilanteissa esimerkiksi vertaamisen, päättelyn ja laskemisen avulla. Luonnontieteelliseen orientaatioon kuuluu elollisen luonnon ilmiöihin syventyminen havainnoimalla, kokeilemalla ja tutkimalla lapsen lähiympäristöstä löytyviä eläimiä, kasveja ja luonnon tapahtumia. Historiallis-yhteiskunnallisessa orientaatioissa tutustutaan erilaisten esineiden ja dokumenttien sekä lähiympäristöön ja kotiseutuun tutustumisen avulla menneisyyteen ja nykyhetkeen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 27–28.)

Esteettinen orientaatio avautuu ”havaitsemisen, kuuntelemisen, tuntemisen ja luomisen, mutta myös kuvittelun ja intuition avulla. Orientaation kohteista ja sen kohteisiin

lapsille syntyy kauneuden, harmonian, melodian, rytmin, tyylin, jännityksen ja ilon, mutta myös niiden vastakohtien kautta omakohtaisia aistimuksia, tunteuksia ja kokemuksia. Lapsen arvostukset, asennoituminen ja näkemykset alkavat hahmottua. Ihmisenä ja ihmisyyteen kasvun kannalta samastuminen on yksi orientaation tärkeä prosessi”. Esteettiseen orientaatioon liittyvää käytännön toimintaa ei ole varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 28) erikseen määritelty.

Eettinen orientaatio liittyy arvo- ja normimaailman kysymyksiin, joita lapsen kanssa kohdataan arkielämän tilanteissa. Eettisen orientaation käsitteitä ovat mm. oikea ja väärä, hyvä ja paha sekä oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, vapaus ja kunnioitus. Eettiseen orientaatioon liittyvät myös lapsen elämään välttämättömästi kuuluvat pelon, ahdistuksen ja syyllisyyden tunteet, joita tulisi käsitellä lapsen kehitystason mukaisesti niin, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Uskonnollis-katsomuksellisen orientaation puitteissa lapsi saa perehtyä oman uskontonsa tai katsomuksensa perinteisiin, tapoihin ja käytäntöihin. Orientaation keskiössä ovat uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt, joita lapsi saa ihmetellä, kysellä ja pohtia. Lapsen uskonnollis-katsomuksellisen kasvatuksen sisällöstä sovitaan vanhempien kanssa lapsen omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28–29.)

6 LAPSELLE OMINAINEN TAPA TOIMIA

Lapselle ominaisia toimintatapoja ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Nämä tavat tulisi ottaa huomioon varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa, sillä lapselle ominaisella ja mielekkäällä tavalla toimiminen vahvistaa hänen hyvinvointiaan sekä käsitystä itsestään ja osallistumismahdollisuuksistaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20.) Niin asiantuntijat, henkilöstö, lapset kuin vanhemmatkin pitävät leikkiä suomalaisen päivähoidon tärkeimpänä elementtinä. Kokopäivähoidossa olevan viisivuotiaan hoitopäivästä jopa 80 prosenttia koostuu leikistä, ja myös osa perushoito- ja siirtymätilanteista saatetaan lapsen näkökulmasta suorittaa leikkien. (Petäjäniemi & Pokki 2010, 13.) Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävä on luoda ja ylläpitää rikasta leikkiympäristöä, kannustaa leikkiin, ja tarvittaessa ohjata eri-ikäisten lasten leikkejä tilanteen vaatimalla tavalla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 21–22)

6.1 Liikkuminen

Päivittäinen liikkuminen luo pohjan liikunnallisen elämäntavan kehittymiselle. Liikkuessaan lapsi kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii asioita. Liikkuminen myös kehittää lapsen motorisia taitoja ja lapsen tietoisuutta omasta kehostaan ja sen hallinnasta. Liikkumisen kautta saatavat kokemukset ja itsetuntemuksen kehittyminen luovat pohjaa terveelle itsetunnolle. Lapsen tulisi saada joka päivä vähintään kaksi tuntia reipasta liikuntaa, ja hänellä pitäisi olla päivittäin mahdollisuus motoristen perustaitojen monipuoliseen harjoittamiseen.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on luoda liikunnalle suotuisa ympäristö ja suunnitella ja järjestää monipuolista ja tavoitteellista päivittäistä liikuntakasvatusta. Päiväkodin tai muun hoitopaikan piha on tärkeä liikkumispaikka. Erilaisia liikuntavälineitä pitäisi olla saatavilla lasten omaehtoiseen leikkiin, ja myös ympäröivää luontoa ja alueen liikuntapaikkoja pitäisi hyödyntää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22–23; Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 3.)

6.2 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sekä tutkiminen

Taidekasvatuksella on monitahoinen merkitys lapsen oppimisympäristössä, ja se on yksi tietämisen tapa, jonka avulla lapsi rakentaa suhdettaan todellisuuteen. Taide on avointa henkilökohtaisille tulkinnoille, ja taidekasvatuksessa olennaista on kokemuksellisuus ja erilaisten taiteiden tarjoama moniaistinen tieto. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen tarjoavat lapselle oppimisen iloa ja eri aistialueisiin liittyviä elämyksiä, kuten muotoja, ääniä, värejä, tuoksua, tuntemuksia ja taiteellista draamaa. Taiteelliset peruskokemukset varhaiskasvatuksessa sisältävät musiikkia, kuvallista, tanssillista ja draamallista toimintaa sekä kädentaitoja ja lasten kirjallisuutta.

Kasvatusyhteisön ja varhaiskasvatusympäristön tulisi tarjota lapselle mahdollisuuksia itsensä ilmaisuun esimerkiksi maalaamalla ja piirtämällä, musiikilla ja tanssilla sekä erilaisilla kädentaitojen vaativilla askareilla ja satuja kuuntelemalla ja keksimällä. Myös paikallisen kulttuuritoimen ja muiden lastenkulttuuria edistävien asiantuntijoiden kanssa tulisi tehdä yhteistyötä ja hyödyntää niiden asiantuntemusta lasten taidekasvatuksessa. (Ruokonen & Rusanen 2009, 14; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23–24.)

Ihmisellä on luontainen taipumus tutkia ja havainnoida ympäristöään jo syntymästä alkaen. Yrityksen, erehdyksen ja oivalluksen kautta lapsi oppii elämän lainalaisuuksia ja hahmottaa ympäristönsä toimintaa. Varhaiskasvatusympäristössä pitäisi olla tarjolla mielenkiintoa herättäviä materiaaleja ja välineitä, joiden avulla lapsi voi toteuttaa luontaista taipumustaan tutkimiseen. Luonto ja lähiympäristö ovat tärkeitä tutkimuskohteita, ja lapsella pitäisi olla päivittäin mahdollisuus tutkia niitä. Myös kasvattajayhteisön asenteilla ja toimintatavoilla on merkitystä lapsen haluun tutkia asioita, ja kasvattajien pitäisikin luoda tutkimiselle avoin, innostava ja kannustava ilmapiiri. (Ks. Stakes 2005, 25.)

7 ERITYINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA

Joskus lapsi voi tarvita erityistä tukea esimerkiksi fyysisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen saralla. Tuen tarve voi syntyä myös siitä, että lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät tue hänen terveyttään ja kehitystään. Lapsen tuen tarpeen arvioinnissa voidaan käyttää niin aiemmin todettua erityisen tuen tarvetta kuin vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön yhteisten havaintojen tarkastelua. Erityisen tuen tavoitteena on puuttua kasvun ja kehityksen ongelmiin ajoissa ja näin ehkäistä niiden kasautumista ja pitkittymistä. Erityisen tuen järjestämisen periaatteisiin kuuluu, että tuki pyritään järjestämään yleisten varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä, ja lapsen tulisi saada tarvitsemaansa tukea mahdollisimman pian tuen tarpeen ilmettyä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35–36.)

Varhaiskasvatuksen tukitoimia ovat kasvatusympäristön ja kasvatustoiminnan mukauttaminen sekä varhaiskasvatuksen kuntouttavien elementtien vahvistaminen lapsen arjessa. Varhaiskasvatusympäristöä mukautetaan niin, että se on lapselle fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti ja kognitiivisesti turvallinen ja kuntoutumista edistävä. Kasvatustoiminnan mukauttamisen keinoja ovat eri oppimistilanteissa lapsen tarpeita vastaavan ryhmän ja tilan valitseminen eli eriyttäminen, toiminnan sisällön ja toimintamuotojen mukauttaminen, lapsen perustaitojen harjaannuttaminen sekä lapsen itsetunnon vahvistaminen. (Heinämäki & Saulio 2004, 33–36.) Yksi varhaiskasvatuksen ja useiden erityispedagogisten kuntoutusmenetelmien tärkeimmistä kuntouttavista elementeistä on struktuuri eli rakenne, joka muodostuu ajan, tilan ja ihmisten kokonaisuudesta. Päiväkodin arjessa johdonmukaiset päivittäiset rutiinit ja tapahtumien ennakointavuus edesauttavat lapsen kielen ja käsitteiden, muistin rakenteiden ja käyttäyty-

misen suuntaamisen kehitystä. Muita kuntouttavia elementtejä varhaiskasvatuksessa ovat hyvä vuorovaikutus, lapsen toiminnan ohjaus, kehityksen eri osa-alueiden suunnitelmallinen tukeminen sekä ryhmätoiminta. (Heinämäki & Saulio 2004, 33–38.)

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen tuen tarpeet ja tuen järjestämiseen liittyvät käytännön asiat, kuten fyysiseen ympäristön ja kasvatustoiminnan mukauttaminen lapsen tarpeita vastaavaksi. Kasvattajayhteisön tulee muutoksia suunnitellessaan pohtia omaa toimintaansa ja sitä, miten he voivat tukea ja ohjata lasta. Tällaista toimintaa kutsutaan varhaiskasvatuksen yksilöllistämiseksi. Varhaiskasvatuksen tukitoimien lisäksi lapsi voi tarvita esimerkiksi kuntoutusohjausta tai terapiaa. Tällöin eri viranomaisten tulisi yhteistyössä varmistaa, että kasvatuksellinen ja lääketieteellinen kuntoutus muodostavat ehjän ja lasta palvelevan kokonaisuuden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 36–37.)

8 AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA VANHEMPIEN NÄKEMYKSISTÄ

Maarit Alasuutari on tutkinut vanhempien käsityksiä institutionaalisen varhaiskasvatuksen merkityksistä diskurssianalyysin keinoin. Hänen tutkimuksessaan vanhempien puheesta on pystytty selvästi erottamaan kolme puhetapaa, joilla lapsen tarvetta päiväkodissa olemiseen ja institutionaaliseen varhaiskasvatukseen perustellaan: Lapsen kasvaminen sosiaalisuuteen, lapsen kehitykseensä tarvitsemiensa virikkeiden saaminen, sekä lapsen yksilöllisyyden toteutuminen (Alasuutari 2003, 359). Antaessaan merkityksiä institutionaaliselle varhaiskasvatukselle vanhemmat antoivat enemmän painoarvoa päiväkodissa järjestettävälle varhaiskasvatukselle kuin muille hoitomuodoille, kuten perhepäivähoidolle. Vanhempien puheissa sosiaalisuuteen kasvamisessa korostuvat sääntöjen ja tapojen oppiminen ja noudattaminen sekä sosiaalisen kanssakäymisen oppiminen muiden lasten kanssa. (Alasuutari 2003, 366.) Vanhemmat pitivät puheissaan tärkeänä päivähoidon tarjoamaa virikkeellisyyttä ja toimintaa, jonka kautta opitaan erilaisia taitoja. Virikkeellisyydestä puhuessaan vanhemmat antoivat käsityksen aikuisen ohjaavasta roolista toiminnassa, ja niistä pystyi myös havaitsemaan tulkinnan ohjaajan ja ohjauksen riittävästä asiantuntemuksesta. (Alasuutari 2003, 367.) Kolmantena teemana vanhempien puheissa esiintynyt lapsen yksilöllisyyden toteutuminen piti mukanaan ajatuksen siitä, että päiväkodin henkilökunnalla on osaamista vastata lapsen yksilöllisiin ohjatun toiminnan tarpeisiin (Alasuutari 2003,

370). Lapsen yksilöllisyyden toteutuminen päiväkodissa ei kuitenkaan ole ristiriidaton kulttuurinen oletamus, sillä siinä missä toiset vanhemmat käyttävät sitä perusteluna lapsen institutionaaliselle varhaiskasvatukselle, käyttävät toiset vanhemmat sitä taas perusteluna lapsen kotihoidolle (Alasuutari 2003, 371).

Mia Koivunen on pro gradu -tutkielmassaan (2005) tutkinut vanhempien käsityksiä kasvatuskumppanuudesta ja kasvatuksesta. Hänen haastatteluissaan vanhemmat nimesivät päiväkodin kasvatustehtäviksi lapsen ryhmässä toimimisen taidot ja toisten huomioon ottamisen sekä kaverisuhteet ja perushoidon. Lisäksi päiväkodin selkeä päivärhythmi ja monipuolinen toiminta tuotiin esille merkityksellisinä kasvatuksellisinä asioina.

9 VARHAISKASVATUS VIROJOEN PÄIVÄKODISSA

Virolahti on noin 3500 asukkaan kunta, jonka alueella päivähoidon palveluita tarjotaan tällä hetkellä kahdessa päiväkodissa ja yhden perhepäivähoitajan kotona. Virojoen päiväkotia, jossa toteutan tutkimukseni, tarjoaa hoitopaikan 124 lapselle. Päiväkodissa on viisi ryhmää; Puput (alle 3-vuotiaat), Hattarat (2 – 4-vuotiaat), Leijonat (4 – 5-vuotiaat) sekä vuorohoitoryhmä Karuselli ja esiopetusryhmä Tivoli. (Ks. Tilastokeskus 2014; Virolahden kunta 2014, Kaakon kaksikko 2014a, Kaakon kaksikko 2014b.) Tutkimukseen mukaan kutsuttiin vanhempia Hattaroista, Leijonista ja Karusellista.

Virojoen päiväkodin johtaja Erika Jokimies kertoo, että lasten vaihtuvuus on Virojoen päiväkodissa pientä, ja myös aikuiset ovat melko pitkälti pysyviä. Tämän voidaan katsoa olevan eduksi pysyvien vuorovaikutussuhteiden turvaamisen kannalta. Päiväkodillä on henkilökunnan yhdessä kokoama ”varhaiskasvatuspuu”, johon on koottu päiväkodin arvoja, periaatteita ja toimintatapoja. Puun juurelle kirjoitettuja periaatteita ovat kasvatuskumppanuus, yhteistyö ja kunnioitus, lapsi toiminnan keskiössä, lasten osallisuus, leikki, tutkiminen ja kokeilu, tiimisopimus ja avoin vuorovaikutus. Puun runkoon on tiivistetty Virojoen päiväkodin toiminta-ajatus: ”jokapäiväistä lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen turvaamista, lasta kuunnellen ja perhettä kunnioittaen”. Puun lehtinä on henkilökunnan kirjoittamia toimintatapoja ja toiveita, joista yleisimpinä voisi nostaa esiin hyvän, turvallisen ja kunnioittavan ilmapiirin sekä lapsen itsetunnon ja kieli-, leikki- ja vuorovaikutustaitojen tukemisen.

Virolahden kunnan nykyinen varhaiskasvatussuunnitelma on julkaistu vuonna 2005 ja sitä ollaan tällä hetkellä päivittämässä, mutta päivitys ei tule valmiiksi opinnäyteyöni aikana. Nykyinen varhaiskasvatussuunnitelma antaa viitteitä siihen, miten varhaiskasvatusta on toteutettu tähän asti, mikä voi vaikuttaa myös vanhempien kokemuksiin ja näkemyksiin varhaiskasvatuksesta. Virolahden varhaiskasvatussuunnitelmassa varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus on ”Hyvä kasvatuksellinen kumppanuus perheen kanssa luo kivijalan lapsen kasvulle. Lapsilähtöisen toiminnan ja leikin kautta autamme lasta kasvamaan itseään ja muita kunnioittavaksi, hyvinvoivaksi ja aktiiviseksi virolahtelaiseksi.”

Virolahden kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa korostuvat kasvatuskumppanuus, vuorovaikutus, leikinomaisuus, monipuolisuus ja toiminnallisuus. Tärkeitä arvoja ovat toisen ihmisen kunnioittaminen, yhteisen ympäristön ja hyvinvoinnin huomioiminen sekä lapsen oikeus olla lapsi ja toteuttaa itseään omalla tavallaan. Kasvatus- ja oppimisympäristön sekä kielen ja vuorovaikutuksen merkitystä varhaiskasvatuksessa on kuvailtu laajasti. Lapselle ominaiset tavat toimia ja varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot merkityksineen on avattu mielestäni hyvin, mutta melko teoreettisella tasolla ajatellen varhaiskasvatussuunnitelmaa jokapäiväistä kasvatustyötä ohjaavana apuvälineenä.

10 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Aloitin tutkimusosuuden toteuttamisen maaliskuussa 2015, kun olin saanut teema-haastattelurungon valmiiksi ja tehnyt koehaastattelun sekä hakenut ja saanut tutkimusluvan. Sitä ennen olin marras – joulukuussa 2014 koonnut teoriaosuutta ja etsinyt sopivaa tiedonkeruumenetelmää sekä analyysimenetelmiä. Haastattelut toteutettiin maaliskuussa viikkojen 10, 11 ja 12 aikana.

10.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksen ja sen apukysymysten muodostamisessa otin huomioon Virojoen päiväkodin toiveet, omat kiinnostuksen kohteeni ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) esiintyviä aihealueita. Alkuperäinen päiväkodilta sähköpostilla saatu aihe-ehdotus kuului näin:

”Perheiden tietoisuus varhaiskasvatuksesta? Tietävätkö perheet, mitä varhaiskasvatus on (päiväkoti on muutakin kuin lasten säilytyspaikka) ja miten he voivat siihen vaikuttaa? Ylipäänsä perheiden tyytyväisyys ja tieto varhaiskasvatuksesta.”

Ehdotuksen pohjalta aloin miettiä, millaisen tutkimuksen aiheesta voisi toteuttaa. Tieto-sana muutettiin käsitykseksi, koska käsitys kuvaa paremmin vanhempien kenties toisistaan eroavia tai epämääräisiä ajatuksia varhaiskasvatuksesta. Käsitys on havaintoon, kokemukseen tai ajatteluun perustuva mielikuva tai tieto. Käsitykset-sanalle assosiatiivisia käsitteitä ovat asenteet, mielikuvat, mielipiteet ja vakaumus. (Yleinen Suomalainen Asiasanakirja 2015a.) Tutkimuksen loppuvaiheessa käsitys muutettiin vielä näkemykseksi, jossa yhdistyvät sopivasti käsitykset ja mielipiteet (ks. Yleinen Suomalainen Asiasanakirja 2015b). Mielipiteisiin sisältyy myös tyytyväisyys, jonka tutkimista painotin tarkoituksella vähemmän sekä kirjallisuuskatsauksessa että haastattelurungon suunnittelussa, sillä halusin välttää tutkimuksen muuttumista pelkäksi asiakastyytyväisyyskyselyksi. Huolellisen suunnittelun kautta muodostin seuraavat tutkimuskysymykset ja apukysymykset:

- Mitä varhaiskasvatus on vanhempien mielestä ja mihin se heidän tietojensa mukaan perustuu?
- Millaisia tavoitteita ja sisältöjä varhaiskasvatukseen kuuluu vanhempien tietojen mukaan?
- Millaisia tietoja ja mielipiteitä vanhemmilla on varhaiskasvatuksen henkilöstöstä?
 - Kuinka hyvin vanhemmat tietävät, millaisilla koulutustaustoilla päiväkodissa voi työskennellä?
 - Millainen on vanhempien mielestä hyvä varhaiskasvatuksen työntekijä?
 - Miten henkilöstö vaikuttaa yksikön varhaiskasvatuksen laatuun?

- Mitä vanhemmat tietävät erityisestä tuesta varhaiskasvatuksessa ja miten merkityksellisenä he pitävät varhaista puuttumista ongelmiin?
- Millainen merkitys varhaiskasvatuksella on lapselle ja perheelle vanhempien mielestä?

10.2 Tiedonkeruumenetelmä

Tiedonkeruumenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, koska halusin saada haastateltavien äänen kuuluviin ja tätä kautta saada mahdollisimman kuvailevia ja omintakeisia vastauksia liittyen heidän käsityksiinsä varhaiskasvatuksesta. Aiempien kokemuksieni ja kirjallisuuden perusteella ajattelin, että keskustelunomaisella haastattelulla saisin kerättyä parempaa aineistoa kuin esimerkiksi lomakehaastattelulla.

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 35) mukaan haastattelun etuja ovat mm. haastateltavan aktiivinen ja merkityksiä luova rooli, monitahoisten vastausten saaminen ja mahdollisuus vastausten selventämiseen ja syventämiseen. Haastattelun haittoja, tai omalla kohdallani ainakin haasteita, olivat taidon ja kokemuksen vähäisyys, haastattelujen vaatima aika ja haastattelun sisältämät virhelähteet (ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 35).

10.3 Aineistonkeruu ja analyysimenetelmä

Toteutin tutkimuksen haastatteluosuuden Maaliskuussa 2015 Virojoen päiväkodilla ja erilaisissa satunnaisesti valikoituneissa haastattelupaikoissa. Ennen haastatteluiden aloittamista suoritin yhden koehaastattelun, jonka pohjalta kehitin teemahaastattelurunkoani paremmaksi ja pohdin omaa rooliani haastattelijana. Haastateltaviksi päätettiin kutsua vanhempia Virojoen päiväkodin 3 - 5-vuotiaiden ryhmistä, ja heille jaettiin haastattelukutsut, joiden pohjalta heillä oli mahdollisuus ottaa yhteyttä minuun.

Haastatteluun ilmoittautui odotettua vähemmän vanhempia, joten päätin kerätä aineistoa myös Virojoen päiväkodin ulkopuolelta 3 - 6-vuotiaiden eri päiväkodeissa olevien lasten vanhemmilta. Haastattelin yhteensä viittä vanhempaa kolmesta Kymenlaakson alueella sijaitsevasta päiväkodista. Kukaan haastateltavista ei ollut varhaiskasvatuksen

ammattilainen, vaan he lähestyivät aihetta maallikon silmin. Nauhoitin haastattelut ja litteroin ne heti haastattelujen jälkeen tekstinkäsittelyohjelmaan.

Litteroituani haastattelut aloin kerätä tekstinkäsittelyohjelmalla yhteen kutakin teemaa koskevia vastauksia ja mietteitä. Analyysimenetelminä käytin teemoittelua sekä sisälönanalyysiä, jonka avulla etsin aineistosta muun muassa yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia (ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 105). Laadullisen tutkimuksen hengessä otin huomioon aineistoa analysoidessani sekä usein toistuneet vastaukset että yksittäisten haastateltavien esille nostamat näkökulmat. Tulososiossa olen tarpeellisissa kohdissa tuonut esille, mitkä vastaukset ovat olleet yleisiä ja mitkä ovat yksittäisen haastateltavan näkemyksiä.

10.4 Eettisyys ja luotettavuus

Haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi pyrin sopimaan haastattelut kahden kesken ja suorittamaan haastattelut rauhallisessa tilassa, mutta tuttujen haastateltavien kanssa haastatteluja sovittiin myös muiden ihmisten kuullen. Erityisesti tästä syystä analysoidessani ja kirjatessani tuloksia tarkistin huolellisesti, että varsinkaan suorista lainauksista ei selviä mitään, mistä paljastaisi yksittäisen haastateltavan ammatin, perherakenteen tai henkilöllisyyden.

Haastattelun teemat ja apukysymykset sekä teemahaastattelu menetelmänä antoivat haastateltaville mahdollisuuden päättää itse, kuinka henkilökohtaisella tasolla he halusivat eritellä omia näkemyksiään. Mielestäni saatujen vastausten luotettavuutta lisäsi se, että useimmat haastatellut olivat jollain tavalla minulle tuttuja, koska he uskalsivat tuoda näkemyksensä rohkeasti esiin ja kertoa rehellisesti mielipiteitään varhaiskasvatukseen liittyvistä asioista. Tutkimuksen voidaan mielestäni katsoa kertovan luotettavasti pienen ihmisjoukon käsityksistä ja mielipiteistä.

11 VANHEMPIEN NÄKEMYKSIÄ VARHAISKASVATUKSESTA

11.1 Varhaiskasvatus ja sitä ohjaavat lait ja asiakirjat

Haastattelun aluksi pyysin haastateltavia kertomaan lyhyesti omin sanoin, mitä varhaiskasvatus heidän mielestään on. Halusin kysyä tätä heti ensimmäisenä, jotta saisin haastateltavilta spontaanin vastauksen, joka myös kertoisi hieman heidän lähestymistavastaan aiheeseen. Vastauksissa painottuivat elämässä tarvittavien perustaitojen oppiminen ja lapsen kehityksen tukeminen sekä edessäpäin odottava koulumaailma. Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen näkökulmat vaihtelivat selvästi riippuen siitä, mikä ikäisiä lapsia haastateltavalla oli. Kysyttäessä kenelle päivähoidon ja varhaiskasvatuksen palveluita tuotetaan, olivat lähes kaikki haastateltavat yhtä mieltä siitä, että päivähoidon ja varhaiskasvatuksen palvelut ovat koko perheen palveluita: Ne tarjoavat lapselle turvallisuutta ja sosiaalisia suhteita, ja samalla mahdollistavat vanhempien työssäkäynnin monissa perheissä:

”Apua, varhaiskasvatus. No mun varmaan pitäis tietää tälle joku ihan oikea määritelmä mut nyt mä vastaan tällasen äidin määritelmän että kyllähän se on niinku siis sitä sen lapsen niinku tukemista ja sen kasvun ja kehityksen tukemista – – tavallaan et häntä ohjataan niinku semmosille oikeille urille ja tuetaan niissä heikkouksissa ja tietyst kannustetaan niissä vahvuuksissa – – emmä sen tarkemmin...”

”Päiväkodin varhaiskasvatukselt mä ootan perustaitojen niinkun – – oppimista, perustaidot siis jos aatellaan et vaikka ihan pieni menee sinne, ni oppii ruokailutavat ja pukemiset ja käytöstavat. Mitä muuta – – ihan yleistä elämistä, en mitään ihmeellisiä kikkoja.”

”No mä vanhempana odotan että siellä tota – – se on semmost että se on niinku sen lapsen ikäkauteen aina ja niihin kasvukausiin sidottua olemista. Opettamista ja asioiden opettelua – – pääasias sitä joo.”

”Että saa valmiudet koulumaailmaan, koulun alottamiseen. Sitte sitä sosiaalista oppimista, et osaa toimii tota – – no kavereitten kanssa ja vieraitten kanssa. Ja tietyst se omatoimisuuden tukeminen, eli kaikki pukemisasiat ja semmoset.”

”Varmaanki se on sitä kasvatusta mitä ennen sitä esikouluikää tai kouluikää tehdään, jotenki aattelen et se on sekä täällä päiväkodissa että kotona, vaikka tuota tietysti se ehkä niinku linjataan että se on sitä päiväkodin tekemää hoitotyötä.”

Varhaiskasvatuksen taustalla vaikuttaviksi tieteenaloiksi mainittiin ”kasvatustiede”, ”kasvatuspuolen tieteitä”, ”ihan semmosii pedagogisii juttuja” ja ”ei kyllä oo aktiivisessa muistissa” sekä erilaisia pedagogisia suuntauksia kuten steinerpedagogiikka ja Montessori-pedagogiikka. Varhaiskasvatusta ohjaavista asiakirjoista mainittiin ”kansainväliset sopimukset”, laki lasten päivähoidosta, lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, sekä paikallisesti tehtävät yksikön toimintasuunnitelmat. Varhaiskasvatuksen perustan ja ohjauksen aihepiiri oli haastatelluille vanhemmille melko vieras, eikä moni ollut tullut koskaan sen syvällisemmin ajatelleeksi, että varhaiskasvatustyön taustalla on paljon tieteellistä tietoa ja toimintaa ohjaavia asiakirjoja.

11.2 Varhaiskasvatuksen sisällöt

Varhaiskasvatuksen päivittäiseen toimintaan kuului haastateltavien mukaan ainakin leikki, samanlaisena toistuva päivärutiini ja vuodenaikojen mukaan eläminen sekä juhlapyhien huomioon ottaminen. Tuokioista kysyttäessä yleisimpiä vastauksia olivat liikuntatuokiot, askartelutuokiot ja erilaiset laulu- ja musiikkituokiot. Liikuntaa päiväkodissa harrastetaan vuodenaajan mukaan. Haastatteluhetkellä alkukeväästä 2015 haastateltavat mainitsivat että lapset ovat käyneet päiväkotiryhmiensä kanssa hiihtämässä, luistelemassa ja pulkkamäessä. Kesällä taas harrastetaan erilaisia kesälajeja ja tehdään luontoretkeä ja myös pihaleikit kuuluvat päiväkodin arkeen. Askartelua ja piirtämistä vanhemmat pitivät hyvin perinteisinä ja usein toistuvina päiväkodin toimintoina. Erilaiset askartelu- ja taidetuokiot tulevat konkreettisesti näkyviksi myös vanhemmille, sillä niistä syntyy lähes aina jonkinlainen tuotos päiväkodin seinälle tai kotiin vietäväksi. Oman käytännön kokemukseni mukaan monissa päiväkodeissa luetaan päivittäin kirjoja ja kerrotaan satuja, mutta haastateltavista vain yksi mainitsi satutuokiot varhaiskasvatuksen sisällöksi. Musiikin ja laulun monet haastateltavat mainitsivat sivulauseessa, mutta niiden tärkeyttä ei tässä kohtaa korostettu mitenkään erityisesti:

”Ne on tietysti ne kädentaidot sit tietyst nää kaikki ulkoleikit ja tämmöset pulkkamäet ja hiihdot ja muut ni ne nyt on semmosii aika konkreettisi.”

”...ja kylhän näit laulunlallatuksiaki sitte tietysti tulee sillee niinku ihan kotiin asti että huomaa et meil ei oo tommost lauluu kyl koton laulettu että – – ne on ainaki ne semmoset jutut. Ja sit tietysti jotain tämmösii satutuokioita mistä sitte kuulee kotona.”

Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot olivat kaikille haastateltaville vierasta aluetta, eikä kukaan haastateltavista osannut nimetä yhtään sisällöllistä orientaatiota, joita nimitin selkeyden vuoksi myös ”oppiaineiksi”. Kertoessani haastattelun lomassa lyhyesti varhaiskasvatuksen sisällöllisistä orientaatioista haastatellut totesivat, että orientaatiot varmasti kulkevat mukana toiminnan taustalla, mutta niitä ei maallikkona tule ajatelleeksi.

11.3 Varhaiskasvatuksen tavoitteet

Haastateltavien ajatukset varhaiskasvatuksen tavoitteista painoutuivat vahvasti lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen seuraamiseen ja tukemiseen sekä kasvurauhan turvaamiseen. Tärkeänä pidettiin hyvän itsetunnon rakentamista sekä lapsen vahvuuksien korostamista ja heikkouksissa tukemista. Yhtenä varhaiskasvatuksen päätavoitteena pidettiin myös sosiaalisten taitojen oppimista. Päiväkodissa olemisen pitäisi taata kaiken kokoisten perheiden lapsille oman ikäisiä leikkikavereita ja ryhmässä toimimisen taitoja. Yksi haastateltava toi esille ajatuksen, että ryhmätaitojen ja yhdessä toimimisen lisäksi monia lapsia pitäisi rohkaista myös itsenäiseen, kavereista riippumattomaan ajatteluun ja toimintaan. Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen sekä reiluun peliin ohjaaminen ovat myös ajankohtaisia asioita jo päiväkotii-ikäisillä lapsilla. Tämä edellyttää kuitenkin ammattitaitoista toimintaa varhaiskasvatuksen henkilökunnalta:

”No varmaanki se semmonen miten sen nyt sanois – – et tavoitteena on kuitenkin semmonen yksilöllisyys, yksilöllinen kasvun seuraaminen ja sen niinku kasvurauhan turvaaminen tavoitteena ja – – ja sitte toisaalta myös se lapsen vahvuuksien ohjaaminen tai niiden korostaminen ja toisaalta sitte taas jos jotain vaikeuksia on ni sitte niihin puuttuminen ja auttaminen.”

”Se mitä tietysti just toivois silt päivähoidolta että tavallaan se että – et siel otetaan kaikki niinku mukaan koska lapsia on hiljaisempia ja rauhallisempia ja vähän syrjäänvetäytyneitä, niin että tavallaan se että siellä se päivähoidon henkilöstö niinku huomiois ehkä ne hiljaset ja – ja semmoseksi lapset sitte ja ottais niit mukaan. Se on varmaan yks semmonen niinku tietty toive niille tempuille ja tavallaan niinku, ei aina ne ketkä ensimmäisenä ilmottautuu ni pääsis vaan kaikki sitte.”

Vanhempien mielestä varsinkin pienten lasten kanssa tehtävässä varhaiskasvatuksessa tärkeänä tavoitteena korostuu elämän perustaitojen oppiminen. Varhaiskasvatuksessa opittavat perustaidot olivat haastateltavien mukaan ihan tavallisia asioita, kuten pukeminen, vessassa käyminen ja syöminen. Näiden taitojen oppimisessa sekä kodilla että päiväkodilla on roolinsa:

”No taidoista tietysti ihan nää tämmöset perustaidot mitä kotonaki opetellaan, niitten sitte vahvistaminen. Että jos tuota aattelee tuolta pienistä asti ni sellaset vessassa käynnit ja muut tämmöset niinku perusasiat.”

”Sit ihan siis tämmönen lusikan ja haarukan käytöt ja muut, että oma lapsi ei osannu kyllä itse syödä sillon kun hän alotti päivähoidon. Kyl se nyt on varmaan, emmä tiedä oppiko hän sen siel päiväkodissa vai tota – vai kotona mut että kylhän siel tapahtuu paljon sellasta mallioppimista, et opitaan isommilta – ja tietyst sit niilt aikuisilta.”

Muita päiväkodissa harjoiteltavia tärkeitä taitoja olivat haastateltavien mukaan liikunnalliset valmiudet, kädentaidot ja käden hienomotoriikka sekä kielelliset asiat kuten puheen ymmärtäminen ja puheen tuottaminen. Näitä taitoja opitaan toiminnan kautta leikkimällä, liikkumalla, askartelemalla, laulamalla ja kuuntelemalla satuja. Itsenäinen pukeminen, syöminen ja vessassa käyminen, hyvät sosiaaliset taidot sekä motoriset valmiudet antavat aikanaan hyvän pohjan myös koulun aloittamiselle. Haastateltavien näkemykset varhaiskasvatuksen tavoitteista ovat samansuuntaisia Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 11) määriteltyjen varhaiskasvatuksen päämäärien kanssa.

11.4 Varhaiskasvatuksen henkilöstö

Haastateltavat olivat melko hyvin tietoisia siitä, millaisia koulutuksia päiväkodissa ja varhaiskasvatuksessa työskentelevillä henkilöillä on nykyään. Kaikki osasivat kertoa, että lastenhoitajan nimikkeellä työskentelevillä on vanha lastenhoitajan tutkinto tai nykyinen lähihoitajan tutkinto. Lastentarhanopettajan koulutukseksi mainittiin kasvatustieteen kandidaatti, sosionomi sekä ”korkeakoulutasoinen tutkinto”. Kaikki haastateltavat ovat tienneet omien lastensa vakituisissa hoitopaikoissa, kuka on ryhmän lastentarhanopettaja ja ketkä ovat lastenhoitajia tai ryhmänavustajia. Osalle asia on selvinyt päiväkodin seinillä olevien ”esittelytaulujen” kautta, ja osa on oppinut tuntemaan päiväkodin aikuisia ajan myötä. Väliaikaisissa hoitopaikoissa esimerkiksi kesälomien aikaan päiväkodin henkilökunta ei aina tule kovin hyvin tutuksi, ja vanhemmat arvostavatkin sitä, että uudet tai ennestään vieraat työntekijät käyvät esittelemässä itsensä esimerkiksi tuonti- tai hakutilanteessa:

”Se on ollu selvä kyllä siellä (omassa päiväkodissa) mutta sit just tääl varahoidossa ni en mä kyl tienny minkä alan koulutuksen omaavii henkilöitä ne oli. Ei mitään käsitystä et kun ei ne tullu tutuks mut että tääl vakkaripäikkärissä ni kyl on tienny.”

Haastateltavien mukaan hyvä varhaiskasvattaja on rauhallinen, jämäkkä, pitkäpinnainen, empaattinen, helposti lähestyttävä, luottamusta herättävä sekä kekseliäs, innovatiivinen, luova, ennakkoluuloton ja rohkea. Monipuolisen toiminnan järjestämisen kannalta on tärkeää, että kasvatustyöntekijä on itse motivoitunut ja innostava, koska silloin hän saa lapsetkin osallistumaan aktiivisesti toimintaan ja kokeilemaan uusia asioita. Erään haastateltavan mielestä hyvä varhaiskasvattaja toimii samoin kuin hyvä vanhempi, eli antaa rakkautta ja rajoja ja asettaa jämäkät säännöt, mutta on kuitenkin samalla lempeä. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan ammattitaitoon kuuluu haastateltavien mukaan jokaisen lapsen heikkouksien ja vahvuuksien tunnistaminen ja niiden mukaan toimiminen, ottaen kuitenkin samalla huomioon koko ryhmän. Hyvän varhaiskasvatuksen työntekijän ominaisuuksiin kuuluu myös aito kiinnostus ja halu olla vuorovaikutuksessa niin lapsen kuin vanhempienkin kanssa:

”...mut kyllähän se on niinku tavallaan varmaan kaikkein tärkein et on se sellanen pelisilmä – – et pystyy siin niinku niis ryhmätilanteissa niinku puuttumaan ja ohjaamaan sinne niinku oikeeseen suuntaan niin sitä yksittäistä lasta ku sitä koko ryhmää.”

”No semmonen varmaanki joka on kiinnostunu lapsesta ja perheestä sillä tavalla että – – musta on kiva aina että tuota välillä kerrotaan jotain semmosia pieniä sattumuksia mitä on päivän aikana tullu, et se tuota tuo lähemmäs sitte myös meitä vanhempia päiväkotiin. Ja tieysti semonen että haluaa olla vuorovaikutuksessa vanhempienki kanssa.”

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on ratkaisevan suuri merkitys varhaiskasvatuksen laadun kannalta. Esimerkiksi pelkäämään hyvät puitteet eivät takaa laadukasta varhaiskasvatusta. Henkilökunta ja myös sen jäsenten keskinäiset suhteet luovat päiväkodin ilmapiirin ja määrittävät paljolti sen, millaista varhaiskasvatusta yksikössä toteutetaan:

”Kyl mun mielest se on ihan tota – – kaikki kaikessa. Et eihän se pelkäämään jos on joku tila mitä sanotaan päiväkodiks ni eihän se kasvata ketään jos ei siel ole niitä hyviä kasvattajia.”

”Se on kaikista keskeisin minkälaisia henkilöitä otetaan töihin--- ja se hän näkyy myös vanhemmille että onko niillä työntekijöillä semmonen niinku hyvä henki, onks niillä kivaa siellä.”

11.5 Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa

Kysyttäessä mahdollisia syitä miksi lapsi voi tarvita erityistä tukea, haastateltavat mainitsivat kehitykseen liittyvät ongelmat, oppimiseen liittyvät vaikeudet, terveydentilan tai jonkun diagnosoidun sairauden, ongelmat liikunnallisissa taidoissa tai hienomotoriikassa sekä kielelliseen kehitykseen ja puheen tuottamiseen liittyvät ongelmat. Yksi haastateltava oli sitä mieltä, että myös erityisen ujo ja hiljainen tai ylivilkas lapsi voi tarvita jonkinlaista yksilöllistä tukea, ja oikeastaan kaikki lapset tarvitsevat tavallaan erityistä tukea, koska kaikki ovat yksilöllisiä ja erityisiä.

Haastatelluilla ei ollut omakohtaista kokemusta lapsen erityisen tuen tarpeesta, joten kenelläkään yksittäisellä haastateltavalla ei ollut kovin tarkkaa kuvaa siitä, millaista erityistä tukea varhaiskasvatuksen piirissä voi saada. Haastateltavien mainitsemia eri-

tyisen tuen toimenpiteitä olivat lapsen elämän helpottaminen ryhmäsijoittelulla, henkilökohtainen avustaja tai lapselle mitoitettun ajan ja huomion lisääminen sekä erityislasten kanssa toimimiseen erikoistuneen lastentarhanopettajan käynti ryhmässä, ja tämän kanssa kahdenkeskiset leikki- ja tehtävätuokiot. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että varhaisen puuttumisen malli on hyvä, ja se palvelee erityisesti lasta. Monia ongelmia on helpompi ratkoa kun niihin tartutaan jos päiväkotiyksikössä, sillä paras herkkyyskausi joidenkin asioiden oppimiseen voi olla esimerkiksi varhaisiänvaiheissa jo ohi.

11.6 Varhaiskasvatuksen merkitys

Päiväkotiyksikö ja varhaiskasvatus tarjoavat lapselle turvallisen ympäristön, jossa on sopivasti virikkeitä, ruokaa, lepoa ja leikkiä. Varhaiskasvatus tuo arvokkaan lisän kotikasvatukseen päälle muun muassa monipuolisen toiminnan kautta. Hyvin toteutettu varhaiskasvatus myös auttaa lasta terveen itsetunnon rakentamisessa. Päiväkodissa opitaan käytöstapoja ja yhteisiä sääntöjä. Se auttaa lasta sopeutumaan yhteiskuntaan, ja yhden haastateltavan mukaan myös jossain määrin luo turvaa ja tasoittaa erilaisista perheistä tulevien lasten eroja:

”Hmm, kyl se – – sanotaan varmaan et turvallisuutta. Se jotenki et sit ne on vähän niinku samasta puusta ne lapset ku ne on käyny jonku saman, ku ne perheet on erilaisia, mut sit on niinku joku mikä on samaa. Sit niil on jostain niinku vähän ne samat säännöt.”

Haastateltavien mielestä varhaiskasvatus antaa myös hyvän pohjan kaikelle oppimiselle sekä koulussa että elämässä yleensäkin, ja lapsi on valmis omaksumaan uutta ja innostumaan uusista asioista. Elämään kuuluu myös pettymyksiä, joiden sietämistä lapsi oppii niin kotona kuin päiväkodissakin. Erittäin tärkeänä päiväkodissa olemisen ja varhaiskasvatuksen antina osa haastateltavista mainitsi sen, että lapsi saa siellä leikkikavereita ja oppii ryhmässä toimimista:

”...ja sosiaalistaminen, et vaik ois perheen ainut lapsi ni ettei se ois sit mikään tyranni tai jöröjukka tai muu, et oppii sit toimimaan muitten lasten kaa.”

”No meillä se on ainaki ollu esimerkiks täl hetkel just meiän pojalle semmonen sosiaalinen niinku paikka, et täs meil ei oo kavereita täs pi-hapiiris kauheesti niin tota se on sit se poika pääsee sinne viettää aikaa kavereitten kanssa.”

Kysyessäni tarjoaako varhaiskasvatus lapselle jotakin sellaista, jota haastateltava tai muut vanhemmat eivät osaisi kotona tarjota, nostivat haastateltavat tärkeimmäksi asiaksi monipuolisen toiminnan. Vaikka useimmat vanhemmat yrittävät järjestää lapsille puuhaa kotona ja tehdä erilaisia asioita yhdessä lasten kanssa, niin kaikki haastateltavat totesivat, että he eivät pystyisi kotona arjen keskellä järjestämään lapsilleen yhtä monipuolista toimintaa kuin mitä varhaiskasvatus tarjoaa. Eräs haastateltava totesi, että vaikka hänkin kotona laulaa ja askarteleo lapsensa kanssa, niin päiväkodissa toinen aikuinen voi vielä tuoda toimintaan erilaisia ideoita ja antaa lapselle jotakin lisää. Toinen haastateltava tuumaili, että hänen lapselleen on ollut mielekkäämpää harjoitella vaikkapa piirtämistä päiväkodissa kavereiden kanssa, kuin kotona vanhemman kehottamana:

”Joo no kylhän se tota esimerkiks meiän arjessa niin kylhän täs aika vähälle esimerkiks kaikki askartelupuoli tai muu tämmönen taiteellinen juttu niin kieltämättä jää, vaikka sitäki niinku yrittää mutta – – mut mä oon ainaki kiitollinen siitä että sitä järjestetään siel päiväkodis, koska täs kotona se vaan sit jää kaiken muun jalkoihin monesti.”

Varhaiskasvatus voi tukea vanhemmuutta päiväkodin ja vanhempien välisen avoimen vuorovaikutuksen ja toimivan yhteistyön kautta. Haastateltavat kertoivat arvostavansa keskustelemaa kulttuuria, ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalta saatua palautetta omasta lapsesta pidettiin tärkeänä, sillä oman lapsen heikkouksia ja vahvuuksia ei ole aina helppoa arvioida realistisesti. Osa haastateltavista näki myös lapselle tarjotun monipuolisen toiminnan vanhemmuutta tukevana asiana:

”Mun mielest niinku vanhemp- tai perheitten ja niinku päiväkodin välinen yhteistyö tukee vanhemmuutta oikeinki hyvin jos niinku – – jos se toimii, meillä se on toiminu aina. Eikä oo tullu niinku ristiriitoja, niinku jos aatellaan vaikka päiväkodin toimintaa ja sit oman perheen sisäistä toimintaa – – niin kyllä tukee.”

12 SYNTEESI JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tutkimusongelmana oli selvittää vanhempien näkemyksiä ja tietoja varhaiskasvatuksen perustasta, tavoitteista, sisällöistä, henkilöstöstä ja merkityksistä sekä erityisestä tuesta varhaiskasvatuksessa. Haastateltujen vanhempien ajatukset varhaiskasvatuksesta ja päiväkodissa olemisesta painottuivat paljolti hoitoon ja kasvatukseen, eikä kenelläkään heistä ollut kovin korkeita opetuksellisia tai pedagogisia vaatimuksia. Varhaiskasvatuksen taustalla vaikuttavasta tieteellisestä tiedosta ja asiakirjoista vanhemmilla oli melko vähän varmaa tietoa. Yleisimmin toistuneita varhaiskasvatukselta toivottuja asioita olivat turvallisuus, yksilöllisyyden huomioiminen, leikki ja sosiaalisten taitojen oppiminen. Varhaiskasvatuksen tarjoamaa toimintaa ja virikkeellisyttä pidettiin myös tärkeänä ja hyödyllisenä lapselle. Myös aiemmissa tutkimuksissa vanhemmat ovat nimenneet päiväkodin varhaiskasvatuksen hyödyiksi sosiaalisuuteen kasvamisen, virikkeellisuuden sekä lapsen yksilöllisyyden toteutumisen.

Haastateltavat tunsivat melko hyvin varhaiskasvatuksen sisältöjä ja päiväkotien päivittäistä toimintaa, mutta eivät osanneet nimetä toiminnan taustalla vaikuttavia sisällöllisiä orientaatioita. Haastateltavien tietämättömyys varhaiskasvatuksen sisällöllisistä orientaatioista kuvastaa sitä, että varhaiskasvatuksen pedagoginen puoli ei aina näytty vanhemmille kovin selkeänä tai vanhemmat eivät tiedosta sitä konkreettisesti. Yksikään haastateltava ei kuitenkaan pitänyt päiväkotia vain lapsen säilytyspaikkana, vaan päiväkodissa olemisesta ja varhaiskasvatuksesta koettiin olevan tavalla tai toisella hyötyä lapselle. Useimmat haastateltavat ilmaisivat haastatteluissaan olevansa tyytyväisiä tai ainakin melko tyytyväisiä omien lastensa päiväkotien toimintaan. Tyytyväisyyttä edistäviä asioita olivat lapsille tarjottava monipuolinen toiminta ja toimiva, avoin vuorovaikutus vanhempien ja päiväkodin henkilöstön välillä.

Haastateltavien vanhempien tiedot erityisestä tuesta varhaiskasvatuksessa olivat melko pirstaleisia ja osittain arvailuun perustuvia. Yhdelläkään haastateltavalla ei ollut täysin selkeää kokonaiskuvaa erityisen tuen toimenpiteistä. Varhaiskasvatuksen piirissä tarjottava erityinen tuki on vielä verrattain uutta toimintaa haastateltujen vanhempien lasten päiväkodeissa, mikä voi vaikuttaa vanhempien tietoisuuteen erityisen tuen tarpeista ja toiminnan muodoista. Saadut tulokset olisivat myös melko varmasti erilaisia, jos haastateltavilla olisi kokemusta erityisestä tuesta varhaiskasvatuksessa oman lapsensa tuen tarpeen kautta. Haastateltavien ajatukset erityisestä tuesta varhaiskasva-

tuksessa olivat kuitenkin enimmäkseen positiivisia, ja varhaisen puuttumisen mallia pidettiin lasta hyödyttävänä toimintatapana.

Haastateltavilla oli melko todenmukaista ja ajankohtaista tietoa päiväkodeissa työskentelevien kasvatustyöntekijöiden koulutustaustoista. Heidän mielestään varhaiskasvatuksen työntekijöiltä vaaditaan paljon toiminnan järjestämiseen liittyvää osaamista, tietoa ja taitoa tukea lapsen kehitystä, hyviä ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoja sekä pitkää pinnaa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä pidettiin tärkeimpänä yksittäisenä tekijänä laadukkaana varhaiskasvatuksen tuottamisessa. Myös henkilökunnan keskinäiset vuorovaikutussuhteet vaikuttavat päiväkodin ilmapiiriin ja siellä tarjottavan varhaiskasvatuksen laatuun. Haastatteluja tehdessäni koin, että vanhemmat luottavat varhaiskasvatuksen henkilöstön ammattitaitoon järjestää riittävän monipuolista ja opettavaista toimintaa ja että heidän mielestään varhaiskasvatuksen piirissä opitaan paljon erilaisia taitoja ja rakennetaan pohjaa sekä koulunkäyntiä että muuta elämää varten.

Haastatteluista saamani aineisto oli hyvää, ja sitä analysoimalla sain mielestäni riittävän kattavia vastauksia tutkimuskysymyksiini. Tutkimukseni ei mielestäni tuottanut mitään täysin uutta tietoa, mutta haastatteluista saatiin ajankohtaisia näkökulmia, joiden pohjalta voidaan pohtia lasten ja vanhempien tarpeita ja toiveita. Opinnäytetyöni tutkimustuloksista voidaan saada jonkinlaisia suuntaviivoja Virojoen päiväkodin ja siellä olevien lasten vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämiseen sekä varhaiskasvatustietoisuuden lisäämiseen. Omasta mielestäni lisätietoa vanhemmille voisi tarjota ainakin erityisestä tuesta varhaiskasvatuksessa. Sekä erityistä tukea tarvitsevien että tarvitsemattomien lasten vanhemmilla olisi mielestäni hyvä olla tietoa varhaisen puuttumisen merkityksestä, sillä se voisi madaltaa kynnystä pyytää tai ottaa vastaan omalle lapselle tukitoimia, sekä edistää positiivista suhtautumista varhaiskasvatuksen piirissä saatavaan erityiseen tukeen.

Tutkimustyötä voisi jatkaa esimerkiksi tutkimalla syvällisemmin vanhempien näkemyksiä jostakin tässä työssä käsitellystä yksittäisestä teemasta tai tutkimalla, mistä vanhemmat etsivät tai saavat tietoa varhaiskasvatuksesta. Päiväkotien roolia varhaiskasvatustiedon jakajana voisi myös kartoittaa. Lisäksi voitaisiin tutkia, miten erilaiset näkemykset ovat yhteydessä esimerkiksi vanhemman ammattiin, ikään, kasvatukseen tai omaan päivähoitotaustaan. Myös henkilöstön näkemyksiä voisi tutkia esimerkiksi ikäryhmittäin tai koulutusaloittain, sillä varhaiskasvatuksen työntekijöiden arvot, asenteet, kokemukset ja koulutustaustat vaikuttavat heidän päivittäiseen toimintaansa siinä missä alan viralliset ohjeistukset ja asiakirjatkin.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. 2003. Miksi institutionaalista varhaiskasvatusta? Päivähoidon merkitys vanhempien puheessa. *Kasvatus* 4/2003, 359–373. Saatavissa: <http://elektra.helsinki.fi.xhalex-ng.kyamk.fi:2048/se/k/0022-927-x/34/4/miksiins.pdf> [viitattu 17.11.2014].
- Heinämäki, L. & Saulio, M. 2004. Tuen järjestäminen lapselle. Teoksessa Heinämäki, L. 2004 (toim.) *Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus*. Stakesin oppaita: 58, 33–36.
- Hellström, M. 2010. *Sata sanaa kasvatuksesta*. Jyväskylä:PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Jokimies, E. 2014. Keskustelu Virojoen päiväkodilla 27.11.2014.
- Kaakon kaksikko, 2014a. Päiväkodit. Saatavissa: <http://www.kaakonkaksikko.fi/Palvelut/Sosiaali-%20ja%20terveyspalvelut/P%C3%A4iv%C3%A4hoidon%20palvelut/P%C3%A4iv%C3%A4kodit> [viitattu 10.12.2014].
- Kaakon kaksikko, 2014b. Perhepäivähoito hoitajan kodissa. Saatavissa: <http://www.kaakonkaksikko.fi/Palvelut/Sosiaali-%20ja%20terveyspalvelut/P%C3%A4iv%C3%A4hoidon%20palvelut/Perhep%C3%A4iv%C3%A4hoito%20hoitajan%20kodissa%20tai%20ryhm%C3%A4perhep%C3%A4iv%C3%A4hoitona> [viitattu 10.12.2014].
- Koivunen, M. 2005. ”Yhdessä yritetään kasvattaa lasta” – Vanhempien käsityksiä kasvatuksesta ja kasvatuskumppanuudesta. Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/92769/gradu00587.pdf?sequence=1> [viitattu 12.1.2015].
- Kremenitzer, J. P. 2005. The Emotionally Intelligent Early Childhood Educator: Self-Reflective Journaling. *Early Childhood Education journal* vol. 33, No. 1, August 2005.
- Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.

Petäjaniemi, T. & Pokki, S. 2010. Selvitys päivähoidon ja varhaiskasvatuksen asemasta valtionhallinnossa. Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39502&name=DLFE-11013.pdf [viitattu 21.3.2015].

Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa: Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. [internetjulkaisu] Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b> [viitattu 28.11.2014].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> [viitattu 21.3.2015].

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9 saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/113591/kasvatus.pdf?sequence=1> [viitattu 17.11.2014].

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutus ja osaaminen - Nykytila ja kehittämistarpeet. Saatavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3507.pdf&title=Varhaiskasvatuksen_henkiloston_koulutus_ja_osaaminen__Nykytila_ja_kehittamistarpeet_fi.pdf [viitattu 8.12.2014].

Säkkinen, S. & Kuoppala, T. 2011. Lasten päivähoito 2010. THL:n tilastoraportti. Saatavissa: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr46_11.pdf [viitattu 17.11.2014].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2014. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen keskeinen lainsäädäntö. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait_ja_oppaat/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/lainsaadanto/varhaiskasvatuksen_ja_esiopetuksen_keskeinen_lainsaadanto [viitattu 6.1.2015].

Tuomi, J.& Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa 2013.

Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. 2005. Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetusministeriö & Nuori Suomi Ry. Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3739.pdf&title=Varhaiskasvatuksen_liikunnan_suositukses_fi.pdf [viitattu 28.11.2014].

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Saatavissa:

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1> [viitattu 22.3.2015].

Yleinen suomalainen asiasanakirja 2015 a. Käsitykset. Saatavissa:

<http://finto.fi/ysa/fi/page/Y106345> [viitattu 2.2.2015].

Yleinen suomalainen asiasanakirja 2015 b. Näkemykset. Saatavissa:

<http://finto.fi/ysa/fi/search?lang=&q=n%C3%A4kemykset> [viitattu 21.3.2015].

HAASTATTELURUNKO TEEMAHAASTATTELUUN

HAASTATELTAVAN TAUSTATIEDOT

Sukupuoli

Lasten lukumäärä ja iät

TEEMAT JA APUKYSYMYKSET

1. Varhaiskasvatus ja päivähoito

- Mitä varhaiskasvatus on?
- Kenelle päivähoidon ja varhaiskasvatuksen palveluita tuotetaan?
- Mitä muita rooleja päiväkodilla ja varhaiskasvatuksella on, kuin tarjota lapselle hoitopaikka vanhempien työpäivän ajaksi?

2. Varhaiskasvatuksen perusta ja ohjaus

- Millaisia tieteitä käytetään varhaiskasvatuksen pohjana?
- Tiedätkö, millaiset asiakirjat ohjaavat varhaiskasvatuksen toimintaa?

3. Varhaiskasvatuksen tavoitteet

- millaisia kasvatustavoitteita varhaiskasvatuksella on?

- millaisia taitoja lapselle pyritään opettamaan?
- millaisiin toimintatapoihin lasta pyritään rohkaisemaan?

4. Varhaiskasvatuksen sisällöt ja toimintatavat

- Millaista toimintaa ja millaisia tuokioita päiväkodissa on? Mitä kasvatuksellista ja opetuksellista päiväkodissa tehdään päivän aikana?
- Tiedätkö, mitä ovat varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot?
- Millaista toimintaa päiväkodissa pitäisi mielestäsi olla?

5. Varhaiskasvatuksen henkilöstö

- Minkälaisia koulutustaustoja päiväkodin työntekijöillä on?
- Tiedätkö kuka on oman lapsesi päiväkotiryhmän lastentarhanopettaja ja ketkä ovat lastenhoitajia/ ryhmäavustajia?
- Millainen on hyvä varhaiskasvattaja? millaisia ominaisuuksia on hyvällä päiväkodin kasvatustyöntekijällä?
- kuinka suuri merkitys päiväkodin kasvatushenkilökunnalla on siellä tarjottavan varhaiskasvatuksen laadulle?

6. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa

- Miksi lapsi voi tarvita erityistä tukea?
- millaista erityistä tukea varhaiskasvatuksen piirissä voi saada?
-

- mikä merkitys varhaisella puuttumisella on lapsen myöhempään koulumenestykseen ja muuhun elämään?

7. Varhaiskasvatuksen merkitys

- Mitä varhaiskasvatus antaa lapselle?
- tukeeko varhaiskasvatus vanhemmuutta?
- tarjoaako institutionaalinen/ ammattilaisten toteuttama varhaiskasvatus jotain sellaista, mitä sinä/ muut vanhemmat eivät osaisi tarjota kotona?